

ศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
จังหวัดเชียงใหม่*

A STUDY OF THE MODEL OF POTENTIAL FOR DEVELOPMENT OF
THE MORAL TEACHING BUDDHIST MONK TEACHERS IN
CHIANG MAI SCHOOLS

เทพประวิณ จันทร์แรง, Thepprawin Chanreang
พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, Phrakrusiripariyattayanusath
ไพรินทร์ ณ วันนา, Phairin Na Wanna
พรศิลป์ รัตน์ชูเดช, Paulsilp Rattanachudech
วิโรจน์ วิชัย, Virot Vichai
สุขชัย สิริวิบูล, Suchai Siriveekul
อำนาจ ชัดวิชัย, Amnat Khadvichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus
E-mail : kingkong_emmi@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และวิเคราะห์รูปแบบพัฒนา
ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณา
การในโรงเรียน จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางและขยายผลรูปแบบในการพัฒนา
รูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัย
ผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับเครือข่ายครู
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ โดยการลงพื้นที่สำรวจ จำนวน 25 อำเภอ ในเขต
พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

---

* Received 28 February 2022; Revised 9 August 2022; Accepted 10 August 2022

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้และวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม พบว่า มี 5 รูปแบบ 1. รูปแบบการปรับปรุงโครงสร้างในการบริหาร 2. รูปแบบแนวคิดการดำเนินโครงการ 3. รูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมกับการสร้างทีมงาน 4. รูปแบบการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ (Mobilizing Commitment) 5. รูปแบบการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์เป็นการกระทำ (Shaping a Vision) 2) การพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านวิธีการในการถ่ายทอดในการจัดกิจกรรม ความเหมาะสมของหลักสูตร จัดทำเป็นแนวทางเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม และ 3) แนวทางและขยายผลรูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีแนวทางการพัฒนารูปแบบ ศักยภาพ 2 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนารูปแบบศักยภาพการศึกษาของพระสอนศีลธรรม 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ องค์ความรู้ของครูพระสอนศีลธรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยค้นพบความรู้ใหม่ที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ 1. แนวคิดและหลักการในการทำงานของครูพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ 2. การศึกษารูปแบบการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม 3. รูปแบบวิธีการที่เป็นกลยุทธ์การสอนในโรงเรียน 4. การพัฒนารูปแบบ ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม

คำสำคัญ : รูปแบบพัฒนาการ, ศักยภาพ, ศีลธรรม

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the body of knowledge and analyze the model for developing moral teacher's potential, 2) to develop a model of integrated moral teacher's potential in schools and 3) to propose guidelines and expand results the model for developing an integrated moral teacher's potential model in Chiang Mai school. This research was a mixed methods research combines methods of action research using qualitative research and quantitative research with a network of morality teachers in schools in Chiang Mai by survey 25 districts in the area of Chiang Mai Province. The results of the research found that 1) The body of knowledge and analyze the model for developing moral teacher's potential had 5 models namely; 1)

The model for the improvement of the administrative structure, 2) The conceptual model of project implementation, 3) The model of management with participation and creating a team work, 4) The model of encourage for cooperating and 5) Shaping a Vision Model to become conducting. 2) The development of integrated moral teacher potential in Chiang Mai schools found that the method of transmission in organizing activities course suitability and provide a guideline for the development of moral teacher's potential. 3) Guidelines and expand results of the integrated moral teacher potential model in Chiang Mai schools found that it had 2 approaches namely; 1) Guidelines for developing a capacity model for education of moral teaching monks and, 2) guidelines for capacity development, model of workshop. The body of knowledge of the moral Buddhist monk teachers that were utilized from the research discovered new knowledge that was the relationship model of the four main components: 1) Concept and principles of the work of moral Buddhist monk teachers in the Chiang Mai Province. 2) A study of a model for developing moral Buddhist monk teacher's potential. 3) The method model of a strategy for teaching in school and 4) The model development the moral Buddhist monk teacher's potential.

Keywords : Potential Development, Potential, Moral.

บทนำ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่มีลักษณะการมุ่งเน้นการแข่งขันกันมาก กลายเป็นสังคมแห่งวัตุนิยมที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น การใช้ความรุนแรง การใช้สารเสพติด การก่อปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งแท้ที่จริงเป็นการถูกละเลยจากครอบครัว จากสถานศึกษา ที่ขาดการปลูกฝังเรื่องศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียน จนทำให้ขาดความสำนึกขาดความรู้ผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติยั้งคิด และการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งสภาพแวดล้อม ที่มีการยุยงส่งเสริม ชักจูง ไปในทางที่เสื่อม อันเป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องแก้ไข โดยจะต้องมีการปลูกฝังทางความคิด จนมีจิตใจดีและมีพลังใจเข้มแข็ง

สามารถเป็นภูมิคุ้มกัน ด้านทานสาเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา, (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554, น. 19)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาร่วมกันปลูกฝังและพัฒนาให้ประชาชนทุกระดับเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โครงการครูพระสอนศีลธรรมเป็นโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชน เมื่อปี พ.ศ. 2548 กรมการศาสนาได้ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในแผนการพัฒนาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรม ในรูปแบบที่ประชาชนพึงประสงค์ซึ่งเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการมีส่วนร่วมของภาคสังคมโดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อให้โครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งผลจากการประเมินพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจมากที่ได้เห็นลูกหลานมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

ในด้านกรมการศาสนาได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2548-2549 เพื่อเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม การพัฒนาคุณธรรม และการส่งเสริมการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เกิดความรู้ คู่คุณธรรม, (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2548, น. 49) โครงการพระสอนศีลธรรมจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยความร่วมมือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้พระสงฆ์นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสอนให้แก่เด็กนักเรียน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน นักศึกษา ในทุกระดับ เพื่อสร้างหลักสูตร และสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 25 อำเภอ โดยเกิดจากการร่วมมือในทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ฝ่ายปกครอง กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีความมุ่งหมายที่จะสร้างเยาวชนให้เป็นผู้มีศักยภาพและทักษะชีวิตที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ โดยการพยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานและตอบสนองเป็นอย่างดีจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เนื่องด้วยครูพระที่สอนศีลธรรมในโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการยังมีองค์ความรู้ด้านเทคนิคและวิธีการสอนไม่สอดคล้องกับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน

ดังนั้น เมื่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังขาดองค์ความรู้ในด้านเทคนิคในวิธีการสอน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ เทคนิคและวิธีการสอนให้กับครูพระสอนศีลธรรม เพื่อนำองค์ความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาได้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนาเพิ่มยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางและขยายผลรูปแบบการพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการลงพื้นที่สำรวจครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ แต่ละพื้นที่เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือเรียนรู้ หรือชุดการเรียนรู้ขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ วิธีการสอนและการสร้างเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อสรุปและสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ทางรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการสอนในแขนงต่างๆ ที่มีการบันทึก จารึก ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ชุมชน เพื่อวางแผนการสร้างชุดองค์ความรู้ที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ ออกมาให้เข้าใจง่าย และสามารถ

ไปต่อยอดในการสร้างครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่รุ่นใหม่ที่จะเป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ชัดเจน โดยการใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

1.2 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและชุดปฏิบัติการกิจกรรมถอดองค์ความรู้ (Work shop) ช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ให้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ครู นักเรียน นำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมจำนวน 255 คน

การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group)

จากกลุ่มครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด

1. การวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม
2. การพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน
3. แนวทางนำเสนอและขยายผลรูปแบบในการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

ชุดปฏิบัติการกิจกรรมถอดองค์ความรู้รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม (Work shop) จากกลุ่มเครือข่ายพระสอนศีลธรรม, ผู้บริหาร (ผู้ดูแลครูพระสอนศีลธรรม) และครูในโรงเรียน, เจ้าหน้าที่ดูแลพระสอนศีลธรรม

1. คู่มือการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน
2. แบบทดสอบการสร้างองค์ความรู้และวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม
3. การนำเสนอแนวทางกิจกรรมสัมมนาอบรมในเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่
4. การขยายผลในการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่นำไปใช้ประโยชน์เชิงรูปธรรม
5. การนำผลผลิตที่ได้มาเสนอร่วมกันเพื่อสร้างนวัตกรรมทางรูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม

2. วิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบ

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และจากคู่มือชุดปฏิบัติการกิจกรรมถอดองค์ความรู้รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม (Workshop) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) และวีดิทัศน์บรรยายภาคการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่โรงเรียน ทั้ง 25 อำเภอ ให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้และวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม

กระบวนการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยจากการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเป็นชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจผลงานทางรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรครูสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ หรือชุดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นอำเภอที่พัฒนาด้านพระสอนศีลธรรม และการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการของครูพระสอนศีลธรรม มีการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดและอบรม การวิพากษ์หลักสูตรแบบบูรณาการในโรงเรียน ให้แก่พระสอนศีลธรรมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิโอ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโปสเตอร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ด้านหลักสูตร จำนวน 50 เล่ม และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมไปถึงเกิดหลักสูตรในการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่จากรายงานวิจัย 1 เล่ม ได้บทความวิจัย 1 เรื่อง และได้วีดิทัศน์ด้านกระบวนการจัดทำหลักสูตรครูพระสอนศีลธรรม 1 เรื่อง เพื่อที่จะนำไปใช้ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

2. การพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน

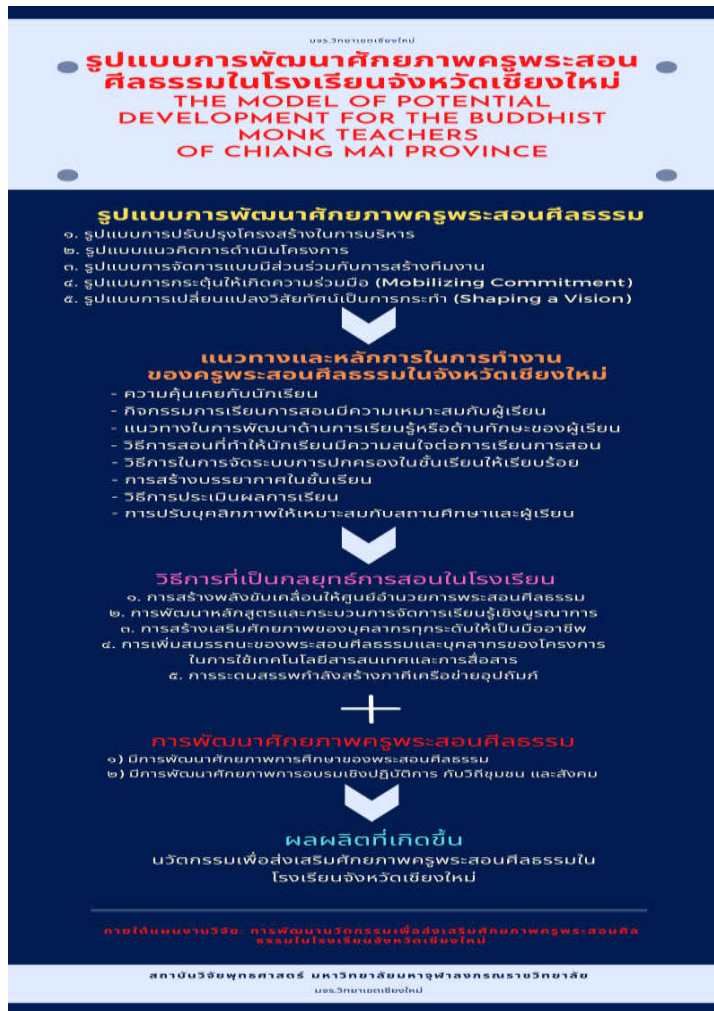
การพัฒนาการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน จังหวัดเชียงใหม่ หรือไม่ และมีวิธีการพัฒนารูปแบบอย่างไร มีแต่ไม่มาก ในการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญว่าครูพระสอนระดับชั้นอะไร เพราะแต่ละระดับชั้นการจัดการเรียนจะมีความแตกต่างกันเป็นไปตามหลักสูตร ควรมีการบูรณาการด้านการสอนโดยใช้หลักพุทธธรรม ให้มีการจัดตารางสอนของครูพระสอนศีลธรรม พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของวิธีการสอนแบบไม่มีขั้นตอนการสอนที่เป็นระบบที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางในการสอน พัฒนาการมาสู่การสอนที่มีขั้นตอนการสอนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนก่อนหลังตั้งแต่ต้นจนจบตาม

3. การเสนอแนวทางและขยายผลรูปแบบในการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาการพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียน สามารถสร้างและพัฒนาหลักสูตรหรือแนวทางซึ่งประกอบด้วย หลักการ วิธีการ และเป้าหมายที่จะช่วยให้พระสอนศีลธรรมมีความสามารถเพิ่มขึ้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน เกิดแนวทางและขยายผล การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนครูพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จากการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน เป็นคู่มือสำหรับการสอน ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้านการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้หรือปรับใช้ในบริบทของพื้นที่วิจัย และจะนำไปสู่การดำเนินการขั้นต่อไป คือ การเผยแผ่ และการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง จะได้ครูผู้สอนตามลักษณะดังนี้ (1) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุนและเป็นผู้ให้คำแนะนำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ (2) มีวิธีการสอนที่ใช้หลากหลายวิธี เพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้เต็มตามศักยภาพ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (3) การสอนเป็นกระบวนการของการอำนวยความสะดวกและให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง (4) ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น เราใจให้คิดและลงมือปฏิบัติจริงในการสืบค้นสำรวจ ทดลอง สังเกตและเรียนรู้ด้วยตนเอง (5) การสอนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและพัฒนาอาชีพได้

องค์ความรู้ของครูพระสอนศีลธรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

ข้อค้นพบใหม่ของการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยค้นพบความรู้ใหม่ที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ 1. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม 2. แนวทางและหลักการในการทำงานของครูพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ 3. วิธีการที่เป็นกลยุทธ์การสอนในโรงเรียน 4. การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มุ่งเน้นการแข่งขัน เป็นสังคมแห่งวัตถุนิยม ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น การใช้ความรุนแรง การใช้สารเสพติด การก่อปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งแท้ที่จริงเป็นการถูกละเลยจากครอบครัว จากสถานศึกษาที่ปลูกฝังเรื่องศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียน จนทำให้ขาดความสำนึกขาดความรู้ผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติยั้งคิด และการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พระพุทธศาสนา

มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนไทยมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนศีลธรรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พัฒนากายและจิตใจ ในอดีตนั้นบุคคลในสังคมมีอุปนิสัยและความประพฤติที่ดีงาม อันแสดงออกให้เห็น โดยการกระทำ มีคุณธรรมจริยธรรมมีศีล มีธรรม เป็นสิ่งที่ได้ประพฤติปฏิบัติตาม มีความถูกต้องดีงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (สมทรง บุญญฤทธิ์, 2532, น. 14) วัดเป็นสถาบันหลักทางศาสนา มีพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมให้ชุมชนสังคมมาเป็นเวลานาน ปรากฏตั้งแต่เกิดจนตาย วัดสร้างความเป็นระเบียบ ควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมให้มีความประพฤติในหลักพระพุทธศาสนา คือ ศีล ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ฝึกปฏิบัติพัฒนาคุณธรรมและการส่งเสริมการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนเกิดความรู้คู่คุณธรรม ในยุคโลกาภิวัตน์ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ยังขาดองค์ความรู้ในวิธีการสอน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเสริมสร้างองค์ความรู้

การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการครูพระสอนศีลธรรมพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาได้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูควรเปลี่ยนแปลงมาใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การเรียนรู้เริ่มด้วยปัญหา, (สุนทร สุนันท์ชัย, 2535, น. 25) ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และเป็นผู้สร้างผลงาน มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคลคือภูมิปัญญาไทยและแหล่งเรียนรู้ทั้งในท้องถิ่น ชุมชน จังหวัดในการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวทางและการขยายผลโดยวิธีการสอนเป็นขั้นตอนในการดำเนินการสอน

วิธีการสอนแบบใดแบบหนึ่ง มีองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นของแต่ละวิธี สำหรับจุดเด่นของวิธีสอน สมัยปัจจุบัน คือ เน้นการสอนทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำวิธีคิดไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (พนิดา สินสุวรรณ, 2533, น. 57) นอกจากนี้วิธีสอนในสมัยปัจจุบันจะมีลักษณะเด่นของแต่ละวิธีสอน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรศึกษาวิธีการสอนให้เข้าใจ เพื่อช่วยให้สามารถเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนและจุดมุ่งหมายของการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลายวิธี จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจให้มีความสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ วิธีการสอนในพระพุทธศาสนายังมีความเป็นสากล จึงสามารถนำมาบูรณาการกับวิธีการสอนสมัยใหม่แบบตะวันตกได้และนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุนน อมรวีวัฒน์, 2530, น. 12) เนื่องจากมีลักษณะเป็นอากาโลสามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ไม่จำกัดกาลทุกยุคทุกสมัยและปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการครูพระสอนศีลธรรม

จึงเป็นคู่มือสำหรับพระสอนศีลธรรม เพื่อให้เป็นเอกสารสำคัญประกอบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมการพัฒนาเพิ่มยกระดับคุณภาพการจัดการเรียน การสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษามีประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อเป็นประโยชน์แก่การพัฒนารูปแบบศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมแบบบูรณาการในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1) ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังขาดองค์ความรู้ในวิธีการสอน ควรต้องมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ โดยการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการครูพระสอนศีลธรรมพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน เพื่อให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาได้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

2) การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการครูพระสอนศีลธรรม ควรจัดทำเป็นคู่มือสำหรับพระสอนศีลธรรม เพื่อให้เป็นเอกสารสำคัญประกอบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมการพัฒนาเพิ่มยกระดับคุณภาพการจัดการเรียน การสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3) ควรพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสอนธรรมศึกษาให้กับนักเรียน อบรมศีลธรรม จรรยา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย และให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม. (2548). คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- ฉันทนา วิริยเวชกุล. (2559). เทคนิคการสอนสำหรับครู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมศรี ทองแสง. (2538). ทักษะและเทคนิคการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏ
เทพสตรี.
- ถวิล อรัญ. (2523). การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พงษ์พัชรินทร์ พุฒวัฒนะ. (2546). ทักษะและเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏธนบุรี.
- พระพรหมวชิรญาณ. (2548). เอกสารคู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ
2549. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สมทรง บุญญฤทธิ์. (2532). เทคนิคการสอนศีลธรรมในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ประสานมิตร.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2535). เทคนิคและวิธีสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนน อมรวีวัฒน์. (2530). การประยุกต์พุทธวิธีสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปถุญญ และคณะ. (2557). การพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนในจังหวัดลำปาง (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อานนท์ เมธีวรฉัตร. (2561). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนของพระสอน
ศีลธรรม ในโรงเรียนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 (รายงานการวิจัย).
นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

